

Кухар Н. Средства вербализации факультативных компонентов приприлагательной зависимости в формально-синтаксической структуре простого предложения.

В статье проанализированы средства вербализации факультативных компонентов приприлагательной зависимости в формально-синтаксической структуре простого предложения, определены их семантические и функциональные особенности. Факультативные характеристики приприлагательных компонентов определяет авторемантизм прилагательного. Приприлагательные слабые позиции заполняют факультативные приприлагательные компоненты, выраженные существительными, предложно-существительными конструкциями наречиями. В позиционной структуре предложения глаголы и существительные создают открытую зону для заполнения зависимыми от них обязательными и факультативными присловными компонентами, тогда как прилагательные, будучи преимущественно абсолютными словами, открывают слабые приприлагательные позиции и выполняют несколько «сдерживающую» функцию распространения выраженных ими компонентов другими приприлагательными компонентами.

Ключевые слова: структура предложения, факультативные присловные компоненты, транспонирование словосочетания, абсолютная семантика, приприлагательная позиция.

Kuchar N. Means of Verbalization of Optional Components of nearby Adjective Dependence in Formal and Syntactic Structure of Simple Sentence.

The article is devoted to the representation of adjective means optional components of formal grammatical sentence structure, their semantic and functional properties are defined. Optional characteristics of nearby adjectival components are defined by absolute semantics of the adjective. The adjectival weak positions are restored by substantivised optional adjectival components, which are defined by nouns prepositional subjectivised constructions and adverbs. If in the compositional structure of a sentence verbs and nouns form a «free space» for extension by their dependent compulsory and optional nearby verbal components, so as the adjectives being mostly as absolute, self-sufficient words and having weak adjectival positions, fulfill somehow «restrained» function as for the extension of their expressed components by other nearby components.

Key words: structure of a sentence, adverbial optional components, transposition of a word formation, the absolute semantics, nearby adjective position.

Олена Куц
(Київ)

УДК 81'367.332=161.2

ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНА ТИПОЛОГІЯ ПРОСТИХ РЕЧЕНЬ ІЗ РЕДУКОВАНИМ СУБ'ЄКТНИМ КОМПОНЕНТОМ

Обґрунтовано формально-граматичну типологію простих речень з редукованим суб'єктним компонентом, визначено співвідношення семантико-синтаксичної і формально-граматичної структур у вираженні семантичного суб'єкта, встановлено причини редукації семантико-синтаксичної функції суб'єкта дії, носія стану або процесу у формально-граматичній структурі. Прості речення з редукованим суб'єктним компонентом становлять окремий підклас синтаксичних структур у формально-граматичній типології простого двоскладного речення, що зумовлено реалізацією формально-синтаксичної предикативності. Представлення особи-діяча, носія стану або процесуальної ознаки як означеної, неозначеної чи узагальненої є структурно-синтаксичною характеристикою формально-граматичної структури досліджуваних речень, семантико-синтаксична структура таких речень як репрезентантів пропозиції двокомпонентна – предикат і носій предикативної ознаки. З огляду на різновиди модифікації суб'єктної синтаксеми виокремлено серед простих речень речення з редукованим означеним суб'єктним компонентом, речення з редукованим неозначеним суб'єктним компонентом і речення з редукованим узагальненим суб'єктним компонентом.

Ключові слова: просте речення з редукованим суб'єктним компонентом, речення з редукованим означеним суб'єктним компонентом, речення з редукованим неозначеним суб'єктним

компонентом, речення з редукованим узагальненим суб'єктним компонентом, модифікація суб'єктної синтаксеми, синонімічні відношення.

Постановка наукової проблеми. Проблема односкладності / двоскладності речення не втрачає своєї актуальності у світлі сучасних тенденцій функційно-категорійної граматики, яка орієнтована на комплексний аналіз мовних одиниць, що вимагає встановлення не лише формально-граматичних характеристик, а й врахування семантичних і комунікативно-прагматичних особливостей синтаксичних одиниць, їхньої взаємодії й кореляцій у системі мови. Поділ простих речень на двоскладні й односкладні за ознакою наявності / відсутності в структурі речення головних членів, підмета і присудка, пов'язаний з ім'ям О. О. Шахматова «Синтаксис русского языка» (1941 р.). Дослідження формально-граматичних особливостей простих речень з редукованим суб'єктним компонентом (традиційні означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові односкладні речення) крізь призму ідей морфолого-синтаксичної концепції передбачає встановлення закономірностей представлення категорії предикативності, реалізації семантичного суб'єкта, аналіз ролі головного члена простого речення з редукованим суб'єктом у репрезентації імпліцитного суб'єкта, взаємодію семантико-синтаксичної і формально-граматичної структур речення у вираженні предикативності як однієї з найголовніших ознак речення. Такий підхід до розгляду простих речень з редукованим суб'єктним компонентом уможливить корекцію традиційних теоретичних положень, дасть змогу обґрунтувати місце згаданих речень у системі простого речення, зокрема в складі його формально-граматичної парадигми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безсумнівними за своєю науковою цінністю й затребуваністю в контексті нашого дослідження є ідеї Н.Л. Іваницької, де наголошено на формально-граматичній одночленності досліджуваних синтаксичних одиниць і на тому, що «суб'єкт дії в українській мові може мати не лише словесне вираження, а й передається дієслівною формою» [6, с.34]; Т.П. Ломтева [7], який проаналізував структурно-семантичні особливості розглядуваних синтаксичних одиниць крізь призму понять роздільної й збірної множинності, а також квантитативів безвинятковості та небезвинятковості; М.В. Мірченка [8] щодо характеру формально-синтаксичних категорій речення; І.І. Слинька [11] щодо парадигматики простого односкладного речення в українській мові, зокрема його міркування, що неозначено-особові речення мають повну парадигму й відмінюються за зразком дієслівних безособових речень типу *Vf3pl* без обов'язкових поширювачів. Значну групу опрацьованих нами робіт складають дослідження, у яких на фоні аналізу природи односкладних речень, запропоновано кваліфікацію їх у ракурсі як формально-граматичному, так і дериваційних відношень. Серед них праці І.Р. Вихованця [1], який витлумачує згадані синтаксичні конструкції у формально-синтаксичному аспекті як підклас двоскладних речень з дієслівним присудком, у ракурсі дериваційних видозмін – як конструкції з модифікованою суб'єктною синтаксемою; К.Г. Городенської [2] про модифікаційну природу суб'єктної синтаксеми та її редукацію у формально-граматичній структурі традиційно виділюваних означено-особових, неозначено-особових, узагальнено-особових речень, про дериваційні зв'язки односкладних речень і дериваційні перетворення двоскладних речень в односкладні; А.П. Загнітка [4], який виокремлює й характеризує формально-граматичні типи односкладних речень; Ю.Т. Долініна [3], у якій проаналізовано синтаксичні концепції односкладного речення, статус односкладного речення в системі простого речення, окремі його типи й особливості головного члена, цінною є ідея «нульового підмета», який може бути встановлений лише парадигматично; Є.М. Ширяев [12] витлумачує розглядувані речення як прості, односкладні, безпідметові речення з дієсловом-присудком. Цінними в опрацьованні простих речень з редукованим суб'єктним компонентом є оригінальні лінгвістичні розвідки Н.Ю. Шведової [9], Г.О. Золотової [5] та ін.

Мета статті – обґрунтувати формально-граматичну типологію простих речень з редукованим суб'єктним компонентом. Для досягнення поставленої мети сформульовано **завдання**: проаналізувати формально-граматичну структуру простих речень з редукованим суб'єктним компонентом; визначити співвідношення семантико-синтаксичної і формально-граматичної структур у вираженні семантичного суб'єкта; установити причини редукації семантико-синтаксичної функції суб'єкта дії, носія стану або процесу у формально-граматичній структурі досліджуваних речень.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Категорії предикативної ознаки і суб'єкта – її носія є категоріями не лише семантичними, а й категоріями структурної, граматичної організації речення. Лише те, що є спільним для будь-якого речення, не залежним від його форми та категоріальної семантики, на думку Г.О. Золотової, можна вважати власне-граматичним, зумовленим сутністю організації цієї одиниці синтаксичного рівня. Це спільне – предикативне відношення ознаки до її носія. Типові різновиди відношення визначаються типами речень, різним формально-змістовим складом їхніх головних компонентів [5, с. 94-95].

Експлікація / імплікація суб'єкта дії чи носія стану або процесуальної ознаки в структурі речення репрезентує взаємодію індивідуалізованого значення, що пов'язане з вербалізованим суб'єктом у формально-граматичній структурі речення, і граматичного значення особи, яке взаємодіє зі значенням предикативності. У контексті семантичного синтаксису семантично елементарне речення завжди є двокомпонентним, двоскладним, оскільки воно сформоване предикатом, валентнісні характеристики якого визначають якість і кількість залежних від нього непередикатних компонентів. Це означає, що в семантико-синтаксичній структурі простого речення, крім предиката, обов'язково є суб'єкт дії чи носій стану або процесу.

Формально-граматичне двоскладне речення характеризується збігом його власне-семантичної і семантико-синтаксичної структури, що виявлене в однаковій кількості семантем і синтаксем. Саме таке речення виконує роль базової синтаксичної одиниці для кількох типів односкладних речень, що виникають на семантико-синтаксичному рівні внаслідок кількісної модифікації суб'єкта дії, який може бути диференційований як означений, неозначений або узагальнений. Модифікована синтаксема суб'єкта дії редукується і у формально-граматичній структурі такого елементарного речення не дістає лексичного вираження. Згортання суб'єкта дії закріплене в структурі мови, що спричинило виділення так званих односкладних з формально-граматичного погляду означено-особових, узагальнено-особових та неозначено-особових речень [2, с. 66–69]. З огляду на формально-граматичну односкладність і семантико-синтаксичну двокомпонентність (представлення предикативної ознаки та її носія) потрактовуємо такі синтаксичні конструкції у формально-граматичній парадигмі простого речення як прості речення з редукованим суб'єктним компонентом. Визначальним критерієм у побудові формально-граматичної типології за вираженням предикативного ядра є специфіка реалізації категорії формально-синтаксичної предикативності, що передбачає врахування категорій підмета і присудка в структурі двоскладного речення і категорії головного члена в односкладному простому реченні. Прості речення з редукованим суб'єктним компонентом становлять окремий підклас синтаксичних структур у формально-граматичній типології простого двоскладного речення, що зумовлено реалізацією формально-синтаксичної предикативності – формальне вираження предиката у функції головного члена речення – присудка – і вказівка на суб'єкт дії чи стану або процесу, що міститься у фінітній формі дієслова. Спираючись на різновиди модифікації суб'єктної синтаксеми, виокремлюємо прості речення з редукованим означеним суб'єктним компонентом: *Не забувайте незабутнє, воно вже інеєм взялось!* (Л. Костенко); *Зайду в наш двір. Постою біля хати* (Л. Костенко); *Ну, по службі ото іноді напишеш якогось там чи акта, чи щось інше, даєш йому на підпис, він читає* (Остап Вишня); прості речення з редукованим неозначеним суб'єктним компонентом: *І хоч сином його в радгоспі пишються, бо знають, що він льотчик неабиякий...* (О. Гончар); *Шанували материнство, ідучи до бою* (О. Довженко) і прості речення з редукованим узагальненим суб'єктним компонентом: *Коли ж забудеш рідну мову, Загубиш душу ти свою* (В. Сосюра); *Ліс рубають – тріски летять* (Нар.тв.).

І.Р. Вихованець відповідно до формального вияву предикативного зв'язку у двоскладному реченні, типів присудка та його морфологічної форми кваліфікує розглядувані синтаксичні одиниці як окремі підкласи речень з дієслівним присудком: речення з лексично вираженим дієслівним простим присудком у формі 1-ої та 2-ої особи теперішнього й майбутнього часу, а також наказового способу й лексично не вираженим (нульовим) підметом у формі 1-ої та 2-ої особи займенникових іменників; речення з лексично вираженим дієслівним простим присудком у формі 3-ої особи множини теперішнього й майбутнього часу та у формі минулого часу множини й лексично не вираженим (нульовим) підметом; речення з лексично вираженим дієслівним

простим присудком у формі 2-ої особи однини (рідше – множини) теперішнього та майбутнього часу й наказового способу і лексично не вираженим (нульовим) підметом [1, с. 94–95].

На думку А.П. Грищенка, у неозначено-особовому реченні морфологічне числове значення в дієслівній формі трансформується в семантико-синтаксичне значення неозначеності: *Про приїзд повідомляють завчасно; Друкують твори доброї якості*. Денотативну основу такого речення становить конкретна позамовна ситуація, в якій реалізується відповідна дія (стан) з визначеною часовою віднесеністю. Узагальнено-особове речення не описує конкретної позамовної ситуації, тому що головний член, виражений дієсловом 3-ої особи множини, означає позачасову, узуальну предикативну ознаку, приписувану узагальненому носієві [10, с. 86–87].

М.В. Мірченко в основі реченнєвотвірних моделей простих речень з редукованим суб'єктним компонентом, які він потрактує як модифікації двокомпонентних конструкцій, убачає віртуально-концептуальну двоскладність, що зумовлює субстанційно-екзистенційну валентність, член якої (субстанційний) виражений синтезовано у формі присудка. Якщо ж встановлювати семантичний паралелізм одноядерних-двоядерних речень, то спостерігаємо неозначеність суб'єктно-предикатних відношень в одному реченнєвотвірному блоці (*У двері стукають; У двері хтось постукав*) і означеність таких відношень в іншому (*Я підтримую пропозицію колег (розм.); Син повернувся з фронту*). На такому функціонально-семантичному паралелізмі втрачається критерій формальної двоскладності, яка б мала передавати й семантичну суб'єктно-предикатну двоскладність. Проте неозначеність особи (суб'єкта) може виявлятися й у формально двоядерному утворенні, і в одноядерному [8, с. 251 – 253].

А.П. Загнітко зауважує, що віртуально-концептуальна двокомпонентність реченнєвої структури не відображає її формально-граматичної двоскладності, адже вона репрезентує особливості валентної рамки, а формально-граматична двоскладність спрямована на реалізацію граматичної основи речення. Розгляд односкладних речень повинен базуватися на врахуванні нерівнорядності формально-граматичної і семантико-синтаксичної площин реченнєвої структури. 3-поміж односкладних речень вирізняються речення з яскраво вираженою особовою семантикою, де форма головного члена вміщує вказівку на виконавця дії чи носія стану, окреслюючи його вираження [4, с. 192].

Н.Ю. Шведова розглядає прості речення з редукованим суб'єктним компонентом як безпідметову реалізацію підметово-присудкових речень структурної схеми N1 – Vf. Вони відрізняються узагальнено-особовою семантикою, тобто позначають дії чи стани, приписувані будь-якому суб'єкту; їм властива повна восьмичленна парадигма [9, с. 245–246]. Прості речення з редукованим неозначеним суб'єктним компонентом – серед однокомпонентних схем, групи дієвідмінювано-дієслівного класу (схема Vf3pl). Семантика схеми – «наявність віднесеної до невизначеного суб'єкта дії чи процесуального стану» – зазнає подальшої конкретизації у структурі речення. Такі структури мають семичленну парадигму. Їм властиві регулярні співвідношення з реченнями, які мають у структурі фазові дієслова: *Почали (завершили) читати; Продовжують ремонтувати підлогу* [9, с. 355–358].

Представлення особи-діяча чи носія стану або процесу як означеного, неозначеного чи узагальненого є структурно-синтаксичною характеристикою формально-граматичної структури речень, у семантичному плані важливим є розмежування семантичної природи суб'єкта й специфіки предикативності як «комплексної категорії, надкатегорії, яка виражає відношення повідомлюваного в реченні до дійсності, формує речення як комунікативну синтаксичну одиницю і складається з трьох підкатегорій (синтаксичного часу, модальності і персональності)» [8, с. 193]. Двокомпонентність семантико-синтаксичної структури в простих реченнях з редукованим суб'єктним компонентом засвідчена в синонімічних відношеннях трьох різновидів. Означеність діяча або носія стану чи процесуальної ознаки передає кореляція простого речення з редукованим означеним суб'єктним компонентом, на який вказує у формально-граматичній структурі дієслово-присудок у формі 1-ої або 2-ої особи однини чи множини теперішнього чи майбутнього часу або наказового способу, з формально-граматичними структурами безособових речень з прислівним керованим другорядним членом зі значенням носія стану типу *Нам пишеться; Тобі сумно*. Пор.: *Нарешті усвідомлюєш: іншого виходу в тебе вже немає (Ю. Андрухович) → Нарешті тобі усвідомлюється...; Ідеш, а на землі ніде ногою ступити:*

гнізда, яйця, голенькі пташенята плутаються в траві... (О. Гончар) → **Тобі їти**, а на землі...; **Відкрию** вам ще одну велику таємницю, про яку тут не може знати ніхто (П. Загребельний) → **Мені відкрити** вам ще одну велику таємницю...; **Сумую** → **Мені сумно**.

Г.О. Золотова відмічає, що означено-особове значення неназваного суб'єкта властиве і безособовим реченням, які повідомляють про стан особи: *Не спиться нам; Їм мариться*. Оскільки мовець повідомляє про власний стан суб'єкт має значення 1-ої особи й може бути вербалізований формою давального відмінка особового займенника: *Мені не спиться; Мені сумно*. При питальній формі речення йдеться про стан співрозмовника, тобто суб'єкт отримує значення 2-ої особи: *Тобі не спиться?; Тобі сумно?* [5, с.108 – 109].

Неозначеність діяча або носія стану чи процесуальної ознаки представляє другий різновид синонімічних відношень, які спостерігаємо в простих реченнях з редукованим неозначеним суб'єктним компонентом, вираженим дієслівним присудком у формі 3-ої особи множини теперішнього й майбутнього часу та у формі минулого часу множини, що співвіднесені з двоскладними реченнями з підметом у формі неозначених займенникових іменників *хтось, хто-небудь, дехто, щось* і под. Напр.: *Через те, Корнію, й на полігон тебе не пускають, що ти забіяка, а там люди мирні,— завериує чабан Гортищенко...* (О. Гончар) → *Через те, Корнію, й на полігон тебе хтось не пускає...*; *Його впізнали не зразу* (М. Коцюбинський) → *Хтось його не зразу впізнав*.

Н.Л. Іваницька зазначає, що підмет у таких структурах ніби навмисне пропущений; основна увага зосереджена на самій дії. За умови його вербалізації неозначено-особовими займенниками *хтось, хто-небудь, щось, що-небудь* вказують на неозначений характер суб'єкта дії таких речень. Неозначено-особові речення утворюються, коли: а) дійова особа, невідома; б) дійових осіб багато, тому назвати їх неможливо; в) основний зміст висловлювання зосереджено на дії, а суб'єкт дії не визначений, не потрібний [6, с. 33]. Неозначено-особові речення, на думку Г.О. Золотової, не становлять окремого структурного різновиду, а є комунікативно-стилістичним варіантом відповідних двоскладних. Неозначено-особове значення створюється не усуненням підмета, а усуненням суб'єкта дії, агенса, у різних його позиціях, зокрема і в підметовій [5, с. 108–109]. Одним з підтверджень суб'єктності, двоскладності означено-особових і неозначено-особових речень, на її думку, є також наявність у їхній структурі означальних і дієприслівникових зворотів, що стосуються неназваного суб'єкта дії [5, с. 116]. Наявність у формально-граматичній структурі простого речення з редукованим суб'єктним компонентом напівпредикативних конструкцій сигналізує про семантичне ускладнення вихідної одиниці. Конкретнішу вказівку на редукований суб'єкт фіксуємо за функціонування означальних зворотів, що корелюють з атрибутивними семантико-синтаксичними відношеннями. Напр.: **Сходячи з могили, ступали обережно, після вчителєвого попередження кожен почував себе так, мовби він справді ступає по іржавих невибухлих мінах, і, тільки опинившись внизу, враз загомоніли, з веселим лементом подалися до шляху** (О. Гончар); **Замордований такою роботою, вийдеш з кошари, і аж водить тебе...** (О. Гончар); **Із косами, із дрюччям, із ціпами – прийшли панів за кривду молотить** (Л. Костенко).

Третій різновид синонімічних відношень репрезентують прості речення з редукованим узагальненим суб'єктним компонентом, вираженим дієслівним простим присудком у формі 2-ої особи однини або множини теперішнього та майбутнього часу й наказового способу, рідше у формі 1-ої чи 3-ої особи множини дійсного способу, які корелюють з двоскладними реченнями з підметом, вираженим узагальнювальними займенниковими іменниками –*кожний (кожен), усякий (усяк), ніхто, ніщо*. Напр.: **Не проміняйте** неповторне на сто ерзаців у собі! (Л. Костенко) → **Кожен (усяк) не проміняй** неповторне...; **Навколо статуї невеликий круг, - ніхто не сміє сидіти** близько коло неї (В. Винниченко) → **Навколо статуї невеликий круг, - не сидіти** близько коло неї; **Від своєї тіні не втечеш** (Нар. тв.) → **Ніхто не втече** від своєї тіні; **Ніхто до тебе не озветься, Хоч би поклікала його** (Л. Костенко) → **До тебе не озветься...**

Дія (стан), позначувана головним членом узагальнено-особового речення, як зазначає А.П. Грищенко, виступає як ознака невизначеного загалу, без певних темпоральних і просторових обмежень. Узагальнено-особового значення можуть набувати дії самого мовця, повторювані в минулому: **Що було набігаєшся, нагуляєшся з хлопцями по тих горах, по тих долинах** (І. Нечуй-Левицький). Узагальнено-особові речення з головним членом у 2-ій особі

однини кваліфікують як структури з первинним ступенем узагальнення, бо часові й особові форми в їхньому складі втрачають конкретно-ситуативне значення, співвідносячись тільки з планом минулого в особистому досвіді мовця [10, с. 91]. Н.Л. Іваницька вказує на можливість заміни таких речень безособовими чи інфінітивними, що спричинено посиленням ідеї узагальнення, у них більше передається неувага до особи, напр.: *Що з мене візьмеш? (Панас Мирний) → Що з мене можна взяти?; Глянеш збоку – ще кращою вона стає, ще привабливішою (О. Гончар) → Коли глянути збоку...* [6, с. 36].

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Прості речення з редукованим суб'єктним компонентом становлять окремих підклас синтаксичних структур у формально-граматичній типології простого двоскладного речення, що зумовлено реалізацією формально-синтаксичної предикативності – формальне вираження предиката у функції головного члена речення – присудка – і вказівка на суб'єкт дії, стану або процесу, що міститься у фінітній формі дієслова. Представлення особи-діяча чи носія стану або процесуальної ознаки як означеної, неозначеної чи узагальненої є структурно-синтаксичною характеристикою формально-граматичної структури досліджуваних речень, семантико-синтаксична структура таких речень як репрезентантів пропозиції двокомпонентна – предикат і носій предикативної ознаки. З огляду на різновиди модифікації суб'єктної синтаксеми виокремлюємо серед простих речень речення з редукованим означеним суб'єктним компонентом, речення з редукованим неозначеним суб'єктним компонентом і речення з редукованим узагальненим суб'єктним компонентом. Двокомпонентність семантико-синтаксичної структури в представленні предикативної ознаки та її носія в простих реченнях з редукованим суб'єктним компонентом засвідчена в синонімічних відношеннях трьох різновидів: *означеність* діяча або носія стану чи процесуальної ознаки представлена кореляцією зазначених синтаксичних конструкцій з формально-граматичними структурами безособових речень з прислівним керуванням другорядним членом зі значенням носія стану; *неозначеність* діяча чи носія стану або процесуальної ознаки представлена співвідношенням із двоскладними реченнями з підметом у формі неозначених займенникових іменників; *узагальненість* діяча або носія стану чи процесуальної ознаки засвідчена в кореляції з двоскладними реченнями з підметом, вираженим узагальнювальними займенниковими іменниками, а також з безособовими та інфінітивними реченнями.

Причинами редукції суб'єктного компонента на семантико-синтаксичному рівні, що знаходить вираження в імпліцитній вказівці на особу *є*: семантична надлишковість суб'єктного компонента; комунікативна потреба в наголошенні на дії, стані чи процесові з огляду на неактуальність конкретизації діяча, носія стану чи процесу; узагальнення суспільного досвіду, причому природність дій, станів чи процесів зумовлює очевидність суб'єкта, який не потребує експлікації у формально-граматичній структурі речення.

На особливу увагу сьогодні заслуговує обґрунтування критеріїв побудови формально-граматичної парадигми за специфікою представлення предикативного ядра у двоскладному реченні й односкладному, поглиблене вивчення типів модифікації суб'єктної синтаксеми й предикатної синтаксеми в дериваційній структурі простого речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І.Р. Вихованець. – К : Либідь, 1993. – 368 с.
2. Городенська К.Г. Деривація синтаксичних одиниць : [монографія] / К.Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.
3. Долинин Ю.Т. Вопросы теории односоставного предложения (на материале русского языка) / Ю.Т. Долинин. – Оренбург : ИПК ГОУ ОГУ, 2008. – 129 с.
4. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – 662 с.
5. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса : [монография] / Г.А. Золотова. – Изд. 3-е. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 368 с.
6. Іваницька Н.Л. Нариси з синтаксису української мови / Н.Л. Іваницька. – Вінниця, 2011. – 183 с.
7. Ломтев Т.П. Предложение и его грамматические категории / Т. П. Ломтев. – М. : Изд-во Московского университета, 1972. – 198 с.

8. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М.В. Мірченко. – [вид. 2-ге] – Луцьк : РВВ «Вежа», 2004. – 393.
9. Русская грамматика / [гл. ред. Н.Ю. Шведова]. – М. : Наука, 1980. – Т. 2 : Синтаксис. – 709 с.
10. Синтаксична концепція Арнольда Грищенка: Вибране / [упоряд. : І.В. Дудко, Ю.С. Макарець ; ред. М.І. Степаненко]. – К. : ПП «Авалон-принт», 2011. – 456 с.
11. Слинко І.І. Парадигматика простого речення української мови (односкладне речення) / І.І. Слинко // Мовознавство. – 1980. – № 3. – С. 22–29.
12. Ширяев Е.Н. Односоставные предложения / Е. Н. Ширяев // Русский язык : Энциклопедия ; [под ред. Ю.Н. Караулова]. – М. : Науч. изд-во «Большая Российская энциклопедия», 2003. – С. 281 – 282.

Куц О. Формально-грамматическая типология простых предложений с редуцированным субъектным компонентом.

Обоснована формально-грамматическая типология простых предложений с редуцированным субъектным компонентом, определено соотношение семантико-синтаксической и формально-грамматической структур в выражении семантического субъекта, установлены причины редукции семантико-синтаксической функции субъекта действия, носителя состояния или процесса в формально-грамматической структуре. Простые предложения с редуцированным субъектным компонентом представляют отдельный подкласс синтаксических структур в формально-грамматической типологии простого двоскладного предложения, что предопределено реализацией формально-синтаксической предикативности. Представление лица-деятеля, носителя состояния или процессуального признака как определенного, неопределенного или обобщенного является структурно-синтаксической характеристикой исследуемых предложений, семантико-синтаксическая структура таких предложений как репрезентантов предложения двухкомпонентная - предикат и носитель предикативного признака. Учитывая разновидности модификации субъектной синтаксемы выделены простые предложения с редуцированным определенным субъектным компонентом, предложения с редуцированным неопределенным субъектным компонентом и предложения с редуцированным обобщенным субъектным компонентом.

Ключевые слова: *простое предложение с редуцированным субъектным компонентом, предложение с редуцированным определенным субъектным компонентом, предложение с редуцированным неопределенным субъектным компонентом, предложение с редуцированным обобщенным субъектным компонентом, модификация субъектной синтаксемы, синонимические отношения.*

Kuts O. The Formal-grammatical Typology of the Simple Sentence with the Reduction of the Subject Component.

The formal-grammatical typology of the simple sentences with the reduction of the subject component is proved, correlation of the semantic-syntactic and formally-grammatical structures of these suggestions foremost in expression of the semantic subject is certain, reasons of reduction of the semantic-syntactic function of the subject of action, carrier of the state, process are set in their formally-grammatical structure. Simple sentences with the reduction of the subject component present the separate subclass of syntactic structures in the formally-grammatical typology of a simple two-member sentence, that predefined by realization of formally-syntactic predicativeness. Representation of a person-figure or carrier of the state or judicial sign as a certain, indefinite or generalized is structural-syntactic description of the formally-grammatical structure of the investigated suggestions, the semantic-syntactic structure of such suggestions as representatives of suggestion double-base - a predicate and carrier of predicate sign. In accordance to the varieties of modification of the subject syntaxema the simple sentences with the reduction certain subject component, sentences with the reduction indefinite subject component and sentences with the reduction generalized subject component are distinguished.

Key words: *the simple sentences with the reduction of the subject component, the sentences with the reduction certain subject component, the sentences with the reduction indefinite subject component, the sentences with the reduction generalized subject component, modification of the subject syntaxema, synonymous relations.*

ЗМІСТ

I. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА.....	3
Костусьяк Наталія. Формально-синтаксична валентність синтаксично вербалізованих відчислівникових дериватів.....	3
Межов Олександр. Обмежувально-видільні звороти у структурі простого ускладненого речення.....	9
II. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ КАТЕГОРІЙНОЇ ГРАМАТИКИ.....	15
Бакун Ольга. Контекстуальний аналіз структурної організації займенникової репризи в сучасній англійській мові (на матеріалі англійської прози).....	15
Гошилик Володимир. До проблеми когнітивно-дискурсивного опису граматичної категорії часу.....	19
Іваницька Ніна. «Ресурсоспроможність» іменникової словоназви «подія» (синтагматичні виміри).....	23
Іщенко Ніна. Словотвірне значення похідних іменників сучасної німецької мови.....	29
Ковбаско Юрій. Prepositions of Place from Historical Perspective and the Preconditions for their Tranposition.....	34
Косенко Катерина. Розподіл дієслівних невластне-зв'язок між морфологічними різновидами іменного складеного присудка.....	42
Кухар Ніна. Засоби вербалізації факультативних приприкметникових компонентів формально-синтаксичної структури простого речення.....	47
Куц Олена. Формально-граматична типологія простих речень із редукованим суб'єктом компонентом.....	51
Лебедь Юлія. Моделі вираження обов'язкових придієслівних безприйменниково-іменникових / займенникових компонентів формально-синтаксичної структури речення.....	58
Леонідов Олександр. Структурно-семантичні та функціональні особливості конструкцій accusative cum infinito в середньоанглійській мові.....	63
Мартинова Лілія. Лексико-граматичні розряди однинних іменників: склад та принципи розмежування.....	68
Онасенко Катерина. Структурно-семантичні особливості іменної синтагми кількісного значення з іменником-квантифікатором nombre (на матеріалі французького публіцистичного дискурсу).....	75
Познанський Роман. Семантична структура типової словотвірної парадигми українських дієслів лексико-семантичного поля «аграрне виробництво (рослинництво)».....	79
Ричагівська Юлія. Типи складного речення у віршовому мовленні.....	86
Топачевський Сергій. Реалізація тактики атрактивності в етикетизованих синтаксичних конструкціях англомовних рекламних текстів.....	90
Хижун Ярослава. Дієслова руху і розташування та їх синтаксична функція в сучасній англійській мові.....	95
Шаповал Ірина. Бажальність як основа мовної категорії оптативності.....	99
III. ФУНКЦІОНАЛЬНА СЕМАНТИКА ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ. ТЕОРІЯ НОМІНАЦІЇ.....	104
Багрій Ганна. Інтра- та екстралінгвальні чинники функціонування англомовних запозичень у словниковому складі української мови.....	104
Володіна Тетяна. Лінгвістичний термін як мовний феномен (на матеріалі сучасної німецької мови).....	108
Дворянкін Віктор. Лексична реалізація сем «гладкий» і «гладун» в українських східностепових говірках південної Донеччини.....	112
Дунаєвська Ольга. Особливості номінації первинного агенса як агент атипової ситуації «хрещення дитини» (на матеріалі англомовного релігійного дискурсу).....	116
Задорожна Ірина. Засоби творення конотативного значення німецькомовних фразеологічних одиниць із компонентами-іменниками ««LIEBE» I «HASS».....	121

Зубченко Валентина. Про спроби «кодіфікації» української наукової мови.....	127
Ільчук Ольга. Словотвірна метонімія похідних суфіксальних іменників німецької мови.....	132
Клименко Ольга. Оказіоналізми в англійському художньому мовленні.....	138
Коваль Оксана. Структурні, семантичні та функціональні особливості термінології тенісу.....	142
Коляденко Олена. Термінопоняття «СТРАХ» у психологічній мовній картині світу: лексикографічна репрезентація	148
Коханська Алла. Гідронімія басейну річки Случ.....	157
Кувшинова Наталія. Німецькі лексичні запозичення та їхня семантична адаптація в російській мові XVII – XVIII століть.....	162
Лужаниця Олена. Соціальні умови вживання діалектів у диглосній лінгвальній ситуації північно-східної Англії наприкінці XIX – початку XX століть.....	166
Матіяш Ірина. Етнолінгвокультурні модуляції семантичної структури лексеми FREEDOM у контексті еволюції британської мовної картини світу.....	172
Медведь Марія. Неотермінологічна взаємодія видавничо-поліграфічної галузі та суміжних із нею галузей науки і техніки.....	181
Павлюк Ірина. Конверсія в терміносистемі фітнесу.....	187
Петрів Ольга. Структурно-значеннева організація лексико-семантичної групи на позначення фізичного (фізіологічного) стану істоти.....	191
Пилячик Наталія. Роль метеорологічної тропоїстики в англійському медіа-дискурсі... ..	197
Радомська Людмила. Антонімічні відношення в термінологічних іменниках-юкстапозитах.....	201
Романова Наталя. Семантичні акценти емотивної лексики німецької мови доби Відродження	204
Романюк Наталія. Фразеосемантичне поле «ДОЗВІЛЛЯ» як фрагмент діалектної картини світу.....	210
Сабат Наталія. Шляхи визначення терміна: диверсифікація підходів та концепцій.....	215
Семашко Тетяна. Вербальна організація лексико-семантичної парадигми відтінків синього кольору.....	220
Стадній Алла. Дієслівна конотація як наслідок емотивного сприйняття.....	225
Фандуль Оксана. Прізвіща центральної Хмельниччини з малопродуктивними поліфункціональними формантами.....	228
Федорчук Людмила. Конотація як прагматичний компонент значення політично коректних одиниць та псевдополіткоректних утворень.....	233
Фісяк Ірина. Варіативність міжособистісних відносин у системі фразеології.....	239
Чорноус Оксана. Лексико-семантичні типи ойконімів Кіровоградського району.....	243
 IV. КОГНІТИВНІ ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИКИ.....	
Бабічева Ганна. Аксиологія та прагматика сучасного англійського військового дискурсу.....	249
Бойчук Валентина. Соціально-когнітивні засади лінгвістичного дослідження песиміста як комунікативної особистості.....	254
Брухаль Ярина. Категорія оцінки як об'єкт лінгвістичних досліджень.....	258
Бурдейна Олеся. Лінгвокультурний та корпусний методи аналізу концепту «INSULARITY».....	263
Гошилик Наталія. Актуалізація схемних образів «ШЛЯХ» та «ЦИКЛ» у наративному типі висловлювання.....	267
Давиденко Ганна. Когнітивно-прагматичний аспект дискурсу німецької народної казки.....	272
Жукова Наталія. Гендерна мовна політика французької держави.....	277
Ковальчук Людмила. Когнітивні особливості контекстуальних моделей у процесі комунікативної взаємодії.....	281

Колядич Юлія. Способи реалізації каузативності в англomовному конфліктному дискурсі.....	285
Котова Ірина. Поняття та ціннісна складові концептів ГЕРОЙ/АНТИГЕРОЙ в англomовному кінодискурсі.....	289
Малащук-Вишневська Наталія. Конструктивно-творче мапування в структурно-графічних і фонетичних засобах нонсенсу.....	295
Радченко Олена. Концептуальна метафора в англomовній терміносистемі маркетингу: процедура аналізу корелятивного домену.....	299
Сидоренко Олена. Лінгвокогнітивні аспекти суспільно-політичної термінології масмедійної сфери.....	303
Химинець Мирослава. Мовна репрезентація соціальної сфери як фрагмента концепту АМЕРИКА.....	308

V. ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ. СТИЛІСТИЧНІ ТА КОНТЕКСТУАЛЬНІ ВИЯВИ ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ..... 313

Білик Ольга. Підходи до вивчення політичного дискурсу.....	313
Брик Марина. Лінгвістичні втілення східних мотивів у літературному діалозі повісті А.С. Байетт «Джин у плящі зі скла «солов'їне око».....	318
Вжещ Яна. Тексти новин в електронних американських ЗМІ: функції, структура, синтаксична організація.....	322
Войцехівська Наталія. Моделі комунікативної поведінки в конфліктному дискурсі.....	327
Волошина Оксана. Стилiстичні особливості використання сенсорної лексики в романі О. Уайльда «Портрет Доріана Грея».....	333
Головська Ірина. Застосування теорії інтертекстуальності в аналізі художніх текстів... 338	338
Кононець Юлія. Компресія вербальних елементів як засіб мовної економії та створення образів у рекламі.....	342
Куліш Тетяна. Вербалізація агональності в американському політичному дискурсі... 346	346
Любімова Оксана. Ямбічні розміри в західноукраїнській поезії 80-х років XIX століття.. 350	350
Лященко Олесь. Експресивність як іманентна ознака наукового тексту (на матеріалі англomовних статей геологічної тематики).....	357
Петренко Інна. Паратекстуальність сучасного англomовного медіа тексту.....	362
Попко Катерина. Лексические и синтаксические особенности аффективной речи (на матеріалі англomовного художественного дискурсу).....	366
Смоляна Анна. Рекламно-інформаційний колаж як жанр.....	370
Тхоровська Світлана. Дихотомія „свій” – „чужий” у комунікативному просторі ідеологічного дискурсу (на прикладі використання пасиву в текстах редакційних статей “The New York Times” та “The Daily Telegraph”).....	375
Хапина Оксана. Роль речі в реалізації комунікативної интенції (на матеріалі англomовного діалогічного дискурсу).....	380
Черниш Оксана. Структура мовної особистості як основа дослідження проявів індивідуально-авторського стилю журналіста.....	385
Чорна Світлана. Метафорична образність у німецькому публіцистичному тексті.....	389
Щербицька Владислава. «Родина» як ключовий блок спогадів у жіночих романах.....	393

VI. ЗІСТАВНЕ ВИВЧЕННЯ МОВ. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ..... 398

Berezhanska Yulia. Conceptual metaphors and metonymies as a challenge for cross-cultural communication.....	398
Берестецька Наталія. Компаративний аналіз лексико-граматичних характеристик прикордонного дискурсу в українській та англійській мовах.....	402
Іваницька Наталя. Синтагматична корелятивність української та англійської дієслівних систем у предикативно-однооб'єктній моделі каузованого впливу на предметну субстанцію.....	408

Медведєва Світлана. Сучасні підходи до трактування явищ мультикультуралізму та мультлінгвізму в англомовних країнах.....	415
Мельник Людмила. Особливості перекладу архаїзмів як історично застарілих одиниць.....	419
Місягіна Ірина. Толерантність у паремійних одиницях українського та англійського етносів.....	423
Олійник Тетяна. Семіотичний підхід до перекладу художньої літератури.....	427
Прадівлянна Людмила. Вербалізація імпресіоністичного світобачення в художніх текстах кінця 19- початку 20 століття.....	431
Chabinski Nicolas. Les arabismes comme un moyen d'optimisation des cours universitaires du français pour les étudiants arabophones.....	435
Вітаємо.....	442
Відомості про авторів.....	443

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

СЕРІЯ: ФІЛОЛОГІЯ (МОВОЗНАВСТВО)

Випуск 18

Збірник наукових праць

Головний редактор – **Н.Л. Іваницька**

Підписано до друку 2.12.2013 р.
Формат 60x84/8. Папір офсетний. Друк різнографічний.
Ум. др. арк. 47,8. Обл.-видавн. арк. 50,64.
Наклад 100 прим. Замовл. №

Видавець і виготівник ТОВ «фірма «Планер»
Реєстраційне свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців
серія ДК № 3506 від 25.06.2009
21050, м. Вінниця, вул. Визволення, 2
Тел.: (0432) 5208-64; 52-08-65
<http://www.planer.com.ua>
E-mail: sale@planer.com.ua